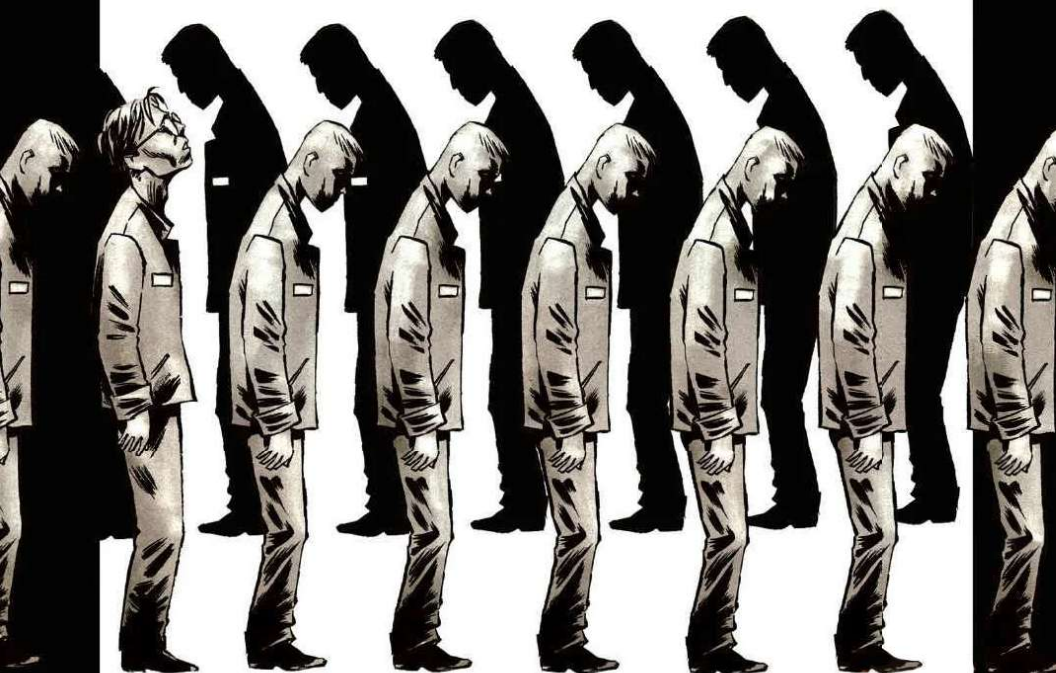

DŽORDŽ ORVEL

1984

Naslov originala:
Nineteen Eighty-Four
George Orwell

Prevod sa engleskog na srpski: Sašo Kuzmanovski
Urednik: Nataša Dančevska
Lektor: Vera Todorović
Korice i priprema za štampu: Sašo Kuzmanovski
Štampa: Studentski servis, 1000 Skoplje
Izdavač: Ikona, bul. Partizanski odredi br. 9, Skoplje, 2026
Tiraž: 500

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент
Охридски", Скопје

821.111-31

ORVEL, Džordž

1984 / Džordž Orvel ; [prevod sa engleskog na srpski Sašo
Kuzmanovski]. - Skoplje : Ikona, 2026. - 249 стр. ; 20 см

Превод на делото: Nineteen Eighty-Four / George Orwell

ISBN 978-608-286-027-5

COBISS.MK-ID 69746437

DŽORDŽ ORVEL

1984

PRVI DEO

1.

Bio je vedar i hladan aprilski dan. Na časovnicima je izbijalo trinaest. Winston Smit, brade zabijene u grudi da izbegne ljuti vetar, hitro zamače u staklenu kapiju stambene zgrade Pobede, no nedovoljno brzo da bi sprečio kovitlac grube prašine da uđe zajedno s njim.

Hodnik je zaudarao na kuvani kupus i stare otirače. Na jednom kraju bio je prikazan plakat u boji, preveliki za zatvoreni prostor. Na njemu se nalazilo samo jedno ogromno lice, više od metra u širini: lice čoveka od svojih četrdeset pet godina, sa gustim crnim brkovima i grubim, ali lepim crtama. Winston krete ka stepenicama. Pokušati liftom nije vredelo. On je i u najboljim prilikama radio retko, a trenutno je struja bila ukinuta preko dana. To je bio deo akcije štednje u pripremama za Nedelju mržnje. Stan je bio na sedmom spratu, i Winston, koji je imao trideset devet godina i varikozni čir iznad desnog članka, peo se sporo, odmorivši se usput u nekoliko navrata. Na svakom odmorištu, prekoputa vrata za lift, sa zida je gledalo ogromno lice na plakatu. Slika je bila jedna od onih koje su tako udešene da oči na njoj prate posmatrača iz svakog ugla. Ispod lica stajao je natpis: VELIKI BRAT TE POSMATRA.

U stanu je čuo pun, zvonak glas kako čita listu cifara koje su se odnosile na proizvodnju sirovog gvožđa. Glas je dolazio iz pravougaone metalne ploče nalik na zamućeno ogledalo koja je sačinjavala deo površine zida na desnoj strani. Winston okrete prekidač i glas se malo utiša, mada su se reči mogle i dalje razabrati. Instrument (zvao se telekran) mogao se utišati, ali nikada potpuno isključiti. On priđe prozoru: omalena, slabačka figura, čiju je mršavost plavi kombinezon – partijska uniforma – samo još više isticao. Kosa mu je bila veoma plava, lice po prirodi crveno, a koža ogrubela od oštrog sapuna, tupih brijača i hladnoće zime koja se upravo bila završila.

Svet je napolju čak i kroz zatvoren prozor izgledao hladno. Na ulici su vrtlozi vetra uvrtali prašinu i pocepanu hartiju u spirale;

sunce je sijalo a nebo bilo oštro plavo, no i pored toga se sve činilo bezbojno sem plakata koji su bili izlepljeni svuda. Sa svakog istaknutog ugla posmatralo je crnobrko lice. Jedno se nalazilo na fasadi pravo prekoputa.

VELIKI BRAT TE POSMATRA, pisalo je na plakatu, dok su tamne oči gledale pravo u Vinstonove. Niže, u visini ulice, drugi plakat, otkinut na jednom uglu, lepršao je sa svakim udarom vetra i naizmenično pokrivao i otkrivao jednu jedinu reč: ENGLSOC. U daljini se jedan helikopter obrušio među krovove, zalebde za trenutak kao muva zunzara, i ponovo odlete krivuljom. To je bila policijska patrola koja je špijunirala ljude kroz prozor. No patrole nisu bile strašne. Strašna je bila samo Policija misli.

Iza Vinstonovih leđa onaj glas sa telekrana i dalje je blebetao o sirovom gvožđu i premašivanju devetog trogodišnjeg plana. Telekran je istovremeno primao i emitovao. Mogao je uhvatiti svaki zvuk – jači od vrlo tihog šapata – koji bi Vinston proizveo; štaviše, Vinston se, sve dok je ostajao u vidnom polju kojim je dominirao metalni pravougaonik, mogao ne samo čuti nego i videti. Naravno, niko nije mogao znati da li ga u ovom ili onom trenutku nadziru ili ne. Koliko se često, ili po kom sistemu, Policija misli uključivala na pojedinačne kanale moglo se samo nagađati. Čak je bilo moguće i to da ona neprekidno nadzire svakoga. No u svakom slučaju, mogla se uključiti na svačiji kanal kad god zaželi. Moralo se živeti – i živelo se, po navici koja je prerasla u instinkt – pretpostavljajući da se svaki zvuk čuo i, sem u mraku, svaki pokret video.

Vinston je stajao okrenut telekranu leđima. Tako je bilo bezbednije; iako i leđa, kao što je dobro znao, mogu da otkriju dosta. Na kilometar odatle, Ministarstvo istine, ustanova u kojoj je radio, uzdizalo se ogromno i belo nad prljavim predelom. Ovo, pomisli on sa neodređenim gađenjem – ovo je London, glavni grad Piste jedan, koja je i sama bila treća po broju stanovnika među provincijama Okeanije. On pokuša da iscedi kakvu uspomenu iz detinjstva koja bi mu rekla da li je London uvek bio takav. Da li su uvek postojale ove vedute trošnih kuća iz devetnaestog veka, čije su fasade bile poduprte gredama, prozori zakrpljeni kartonom, krovovi talasastim limom, a baštenski zidovi ispucali i nagnuti na sve strane? I ruševine od bombardovanja gde se prašina od maltera kovitlala po

vetru a vrbovica širila preko gomila šuta; i mesta gde su bombe raščistile malo više zemljišta pa na njemu iznikle prljave i ružne kolonije drvenih baraka nalik na kokošinjce? Ali ništa nije vredelo, nije se mogao setiti; od detinjstva mu nije bilo ostalo ništa sem niza živo osvetljenih slika koje su se javljale bez ikakve pozadine i najčešće bile nerazumljive.

Ministarstvo istine – u Novogovoru (Novogovor je bio zvanični jezik Okeanije. Za objašnjenje njegove strukture i etimologije vidi prilog) Ministin – oštro se razlikovalo od svega ostalog na vidiku. To je bila ogromna piramidalna građevina od svetlucavo belog betona koja se uzdizala, terasa za terasom, tri stotine metara u nebo. Sa mesta na kome je Vinston stajao mogle su se tek razabrati, ispisane elegantnim slovima na belom zidu, tri parole Partije:

RAT JE MIR

SLOBODA JE ROPSTVO

NEZNANJE JE MOĆ

Ministarstvo istine imalo je, kako se govorilo, tri hiljade prostorijskih nad zemljom i odgovarajuću mrežu prostorija pod zemljom. U Londonu su se nalazile još samo tri zgrade sličnog izgleda i veličine. One su toliko nadvišavale okolnu arhitekturu da su se sa krova stambene zgrade Pobeda mogle u isto vreme videti sve četiri. To su bile zgrade četiri ministarstva koja su sačinjavala celokupni aparat državne vlasti. Ministarstvo istine, koje se bavilo informacijama, zabavom, prosvetom i kulturom; Ministarstvo mira, koje se bavilo ratom; Ministarstvo ljubavi, koje je održavalo zakon i javni poredak; i Ministarstvo obilja, koje je bilo odgovorno za privredne poslove. Imena su im bila, u Novogovoru: Ministin, Minimir, Miniljub i Miniob.

Ministarstvo ljubavi je bilo jedino koje je zaista ulivalo strah. Na njemu uopšte nije bilo prozora. Vinston nikad nije bio u njemu, niti mu prišao bliže od pola kilometra. Tamo se moglo ući samo poslom, pa i tada tek pošto se prodre kroz lavirint bodljikave žice, čeličnih kapija i skrivenih mitraljeskih gnezda. Čak su i ulice kojima se išlo do njega vrvele od čuvara gorilskih lica, u crnim uniformama i naoružanih zglobnim pendrecima.

Vinston se naglo okrete. Beše navukao na lice izraz smirenog optimizma koji je bilo poželjno imati pred telekranom. Zatim pređe

preko sobe i uđe u majušnu kuhinju. Izišavši iz Ministarstva u to doba dana, žrtvovao je svoj ručak u kantini, a znao je da u kuhinji nije bilo nikakve hrane sem komada crnog hleba koji je trebalo sačuvati za sutrašnji doručak. On uze sa police bocu bezbojne tečnosti sa običnom belom etiketom na kojoj je pisalo DŽIN „POBEDA“. Džin je širio otužan uljast miris, kao kineski alkohol od pirinča. Winston nasu do vrha punu šolju za čaj, pripremi se za udar, i proguta je kao lek.

Tog trenutka lice mu dobi skerletnu boju, a iz očiju pođoše suze. Piće je bilo nalik na azotnu kiselinu; osim toga, dok ga je čovek gutao, osećao se kao da je udaren gumenom palicom u potiljak. U idućem trenutku, međutim, izgoreli želudac se smiri i svet dobi vedriji izgled. On izvadi jednu cigaretu iz zgužvane kutije na kojoj je pisalo CIGARETE „POBEDA“ i nepažljivo je okrete uspravno, pri čemu se duvan istrese na pod. Sa sledećom je bio bolje sreće. Zatim se vrati u dnevnu sobu i sede za mali sto smešten levo od telekrana. Iz fioke izvadi držalju, bočicu mastila i debelu praznu svesku kvarto-formata sa crvenom poledinom i koricama u dezenu koji je podsećao na šare u mramoru.

Telekran u dnevnoj sobi je zbog nečeg bio u neobičnom položaju. Umesto da bude smešten, kako je bilo normalno, na zid u dnu, odakle je mogao dominirati celom sobom, on se nalazio na dužem zidu, naspram prozora. S jedne strane telekrana nalazio se plitak alkov u kome je Winston tog trenutka sedeo i koji je, kad su se stanovi zidali, verovatno bio namenjen za policu s knjigama. Sedeći u alkovu, dobro uvučen, Winston je bio van vidokruga telekrana utoliko što se nije mogao videti. Razume se, mogao se čuti, ali dokle god bi ostao u istom položaju, za telekran je bio nevidljiv. Upravo ga je ovaj neobičan raspored sobe delimično podstakao na ono što je tog trenutka smerao.

No na to ga je bila podstakla i sveska koju je upravo izvadio iz fioke. Bila je neobično lepa. Njen gladak beli papir, nešto požuteo od vremena, bio je od one vrste koja se nije proizvodila najmanje četrdeset godina. Međutim, mogao je pretpostaviti da je sveska još starija. Bio ju je spazio u izlogu zapuštene male starinarnice u jednoj od siromašnih četvrti grada (nije se tačno sećao kojoj) i smesta ga je zahvatila neodoljiva želja da je poseduje. Članovi Partije nisu

smeli da ulaze u obične radnje (to se zvalo „pazarenje na slobodnom tržištu“), ali taj propis se nije sprovodio strogo, pošto se do raznih stvari kao što su pertle ili žileti nije nikako drukčije moglo doći. Tada se hitro osvrnuo po ulici, uleteo u radnju i kupio svesku za dva i po dolara. U tom trenutku nije bio svestan da je želi za neku određenu svrhu. Kući ju je odneo u tašni, sa osećanjem krivice. Čak i praznu, svesku je bilo opasno imati uza se.

Sedeći za stolom, on se spremao da počne pisati dnevnik. To nije bilo protivzakonito (ništa nije bilo protivzakonito, jer zakona više nije bilo), ali ako bi ga uhvatili, mogao je prilično sigurno da očekuje smrtnu kaznu, ili u najmanju ruku dvadeset pet godina u logoru za prisilni rad. Vinston uglavi pero u držalju i liznu ga da skine masnoću. Pero je bilo arhaičan instrument, retko korišćen čak i za potpisivanje; on ga je nabavio, krišom i sa dosta teškoća, samo zato što je osećao da lep gladak papir zaslužuje da se po njemu piše pravim perom, a ne grebe hemijskom olovkom. On u stvari nije bio ni navikao da piše rukom. Običaj je bio da se sve, sem vrlo kratkih beležaka, diktira u diktograf, što je, razume se, za ovu priliku bilo isključeno. On umoči pero u mastilo i zastade samo trenutak. Utrobom mu beše prošao drhtaj. Obeležiti papir predstavljalo je odlučujuć čin. Sitnim, nezgrapnim slovima, on ispisa:

4. april 1984.

Potom se zavali u stolicu. Beše ga obuzelo osećanje potpune bespomoćnosti. Pre svega, nije ni bio siguran da je godina zaista 1984. Morala je biti tu negde, pošto je bio prilično siguran da ima trideset devet godina, a verovao je da se rodio 1944. ili 1945; ali precizirati datum u okviru jedne ili dveju godina bilo je nemoguće.

Za koga, odjednom mu dođe pitanje, za koga on to piše ovaj dnevnik? Za budućnost, za nerođene. Misao mu se za trenutak zadrža nad sumnjivim datumom na stranici, a zatim nalete na novogovorsku reč dvosmisao. Prvi put postade svestan veličine onog što je preduzeo. Kako se može saobraćati sa budućnošću? To je po prirodi nemoguće. Budućnost će ili ličiti na sadašnjost, i u tom slučaju ga neće ni slušati, ili će se razlikovati od nje, i tada bi njegova muka ostala neshvaćena.

Neko vreme je sedeo i tupo gledao u papir. Sa telekrana se čula treštava vojna muzika. Bilo je čudno što je ne samo izgubio moć da

se izrazi, nego čak i zaboravio šta je prvobitno želeo da kaže. Za ovaj događaj se bio pripremao nedeljama, i ni u jednom trenutku mu nije padalo na pamet da bi mu bilo potrebno išta sem hrabrosti. Pisati je bilo lako, kako mu se činilo. Trebalo je samo da prenese na papir onaj neprekidni i nemirni monolog koji mu se doslovno godinama odvijao u glavi. Međutim, u tom trenutku je čak i monolog bio prestao. Sem toga, varikozni čir ga počeo nepodnošljivo svrbeti. Nije se usuđivao da se počese, da se čir ne bi upalio. Sekunde su prolazile. On nije primećivao ništa do belinu stranice pred sobom, svrab kože iznad članka, treštanje muzike i blagu opijenost od džina.

Odjednom počeo pisati u paničnom strahu, samo delimično shvatajući šta piše. Sitan ali dečje nezgrapnan rukopis mu je glavinjao po stranici, ispuštajući prvo velika slova, a najzad čak i tačke.

4. april 1984. Sinoć bioskop. Sve ratni filmovi. Jedan vrlo dobar o brodu punom izbeglica bombardovanom negde u Sredozemnom moru. Publiku veoma zabavljali kadrovi u kojima neki krupni debeljkoo pokušava da otpliva od broda a helikopter ga prati, prvo se videlo kako se valja u vodi kao morska kornjača, onda kroz nišan mitraljeza na helikopteru, onda sav izbušen a more oko njega ružičasto i najzad, kako tone tako naglo kao da je kroz te rupe prodrila voda. Publika urlala od smeha kada je potonuo. Onda se video čamac za spasavanje pun dece i helikopter kako lebdi nad njima. U čamcu žena srednjih godina možda Jevrejka sedela na pramcu sa muškarčetom oko tri godine u naručju, dete vrištalo od straha i krilo glavu među njene dojke kao da hoće da se uvuče u nju a ona ga grlila i umirivala mada je i sama bila sva modra od straha, pokrivala ga što je više mogla kao da je mislila da će joj se meci odbiti od ruku. onda helikopter izbacio bombu od 20 kila usred njih strašan bljesak i čamac sav u komade. onda divan kadar jedne dečje ruke kako leti uvis uvis uvis sve više u vazduh mora da je u kljunu helikoptera bila kamera i pratila tu se čuo jak pljesak odakle su sedeli članovi Partije ali jedna žena iz onog dela sale određenog za prole odjednom digla dreku vikala nisu trebali to da prikazuju pred decu to je pokvareno take stvari pred decu sve dok je policija nije izbacila neverujem dasu joj nešto uradili niko se ne sekira šta proli govore tipična prolska reakcija oni nikad...